

СЛОБОДАН Ж. МАРКОВИЋ (1928-2015)

После краће и тешке болести у Београду је 11. септембра 2015. године преминуо др Слободан Ж. Марковић, дугогодишњи професор Филолошког факултета Универзитета у Београду, истакнути научни радник и неуморни културни посланик. Сахрањен је у присуству родбине, бројних студената, пријатеља, међу којима је много јавних радника, на гробљу Орловача у Београду 16. септембра 2016. године.

Слободан Марковић рођен је 15. јула 1928. године у Горњем Мушићу код Мионице, у средње имућној сеоској породици. Његови родитељи – отац Живорад и мајка Олга (рођ. Ликнић), били су пољопривредници. Основну школу учио је у суседној Доњој Топлици. Године 1940. уписао се у гимназију у банатској Белој Цркви. Наредне године прешао је у Панчево, где га је затекао рат. Време окупације провео је у завичају и Ваљево, где је завршио нижу гимназију. Од децембра 1943. године илегално је радио за НОП, а у јесен 1944. године и активно се укључио њега. Гимназију је наставио да учи 1945. године у Ваљеву, где завршава V и VI разред. У Четвртој мешовитој гимназији у Београду завршава преостала два разреда и полаже велику матуру.

Студије на Филозофском факултету у Београду, на Групи за југословенске језике и књижевност уписао је 1948. године. Све испите положио је на време и са високим оценама, па је дипломирао у октобру 1952. године. По завршетку студија, служио је војни рок у Школи резервних официра у Битољу. По изласку из војске запошљава се као професор у Вишој гимназији у Вршцу 1953. године. После две године рада постао је републички школски инспектор у Вршцу.

Од краја 1956. године радио је на Филозофском факултету у Београду у својству стручног сарадника за нову југословенску књижевност. Још 1958. године на филолошком факултету у Београду, при Катедри југословенске књижевности, основао је Одсек књижевности за децу, први у Европи. Био је потом 1961. и 1962. године лектор за српскохрватски језик на Универзитету у Гетингену, Западна Немачка. Докторску дисертацију *Живот и књижевно дело Јована Поповића 1905-1952.* године одбранио је на Филозофском факултету у Београду 1963. године.

На Филолошком факултету у Београду радио је у свим наставничким звањима. Изузетну професионалну каријеру стварао је постепено, муко-трпним и истрајним радом, огромном енергијом, вођен љубављу према писаној речи и култури и уопште. У звање асистента изабран је 1961, а доцента 1964. године, када је започео са одржавањем курсева о књижевности између два светска рата, македонској књижевности и књижевности за децу.

За ванредног професора Филолошког факултета изабран је 1969, а десет година

касније постао је и редован професор. Школску 1989/90. годину провео је као професор српске књижевности на Универзитету за стране језике у Пекингу. На матичном факултету био је продекан и декан и дао значајан допринос унапређењу његове организације и осавремењавању наставе. Предавао је и на универзитетима у Нишу и Приштини. Обишао је све континенте, изузев Аустралије и као професор по позиву држао је предавања на 64 универзитетске славистичке катедре у свету. У пензији је од 1993. године али је још неко време држао наставу на Филолошком факултету у Београду. Код њега испите на факултету полагало је око 4.750 студената.

Као универзитетски професор др Марковић је преко четири деценије подучавао студенте југословенске књижевности, највише предавајући дечју и македонску књижевност. Захваљујући његовим часовима, које су пратили нетремице, многи су пошли његовим трагом и израсли у истакнуте књижевне znalце. Његово књижевно дело обухвата више од 600 студија, расправа, и веома запажених књига. Доста је писао о настави српског језика, појединим писцима и њиховим делима, књижевним раздобљима, као и студијима и есејима о књижевним проблемима српске књижевности итд. Запаженим саопштењима и рефератима учествовао је на више конгреса и стручних скупова како у земљи тако и свету.

Најзначајнији књижевно историјски радови професора Марковића су: *Записи о књижевности за децу* (1970, а потом више издања), *Књижевни покрети и токови између два светска рата* (1970), *Вук у књижевном трајању* (1987), *Поезија Десанке Максимовић* (1990), *Континуитети*

и вредности – студије о новој српској књижевности (1990), Књижевно стваралаштво Десанке Максимовић (1998). Чувене су његове: Антологија српске приче за децу (1984, па још пет издања), Антологија српских поема за децу (1995), Ђаку прваку (1973), Ко је бољи јунак – антологија стваралаштва за децу Јована Јовановића Змаја (1988), Златна књига – антологија књижевног стваралаштва за младе (1996) и Антологија Приповетке о народноослободилачкој борби.

Аутор је монографија о Лази Лазаревићу (1962), Милану Ракићу (1962), Бранко Ћопић (1966), Исидори Секулић (1968), Јовану Поповићу (1969), Десанки Максимовић и веома занимљивог путописа – Професор у Пекинг – професор из Пекинга (1992). Написао је и књиге: Надреализам (1981), Покрет социјалне књижевности (1981), Записи о појавама у књижевности за децу (1982), Књижевне појаве између два рата (1982) Трагање за идеалима, Појаве, ствараоци и дела у македонској књижевности. и Ђаку прваку - Сусрет са школом и књигом (1994).

Дакле научни рад професора Марковића пре свега посвећен је историји југословенских књижевности, њиховим везама са светском књижевношћу, као и књижевности за децу. Његови радови су превођени на све јужнословенске језике, као и на немачки, енглески, француски, румунски, мађарски, чешки и руски језик. Према томе за њега се може констатовати да је био књижевни историчар, есејиста и антологичар. Без сумње један од наших најцењенијих историчара књижевности и врхунски експерт за књижевност за децу.

Без обзира на своја бројна звања и велика знања којима је располагао себе је сматрао превасходно школским човеком и волео је за себе да каже да је он читавог живота учитељ. Јер, ако човек не живи са децом, са задацима, онда нема ни људског контакта са њима. И својски се трудио да школски програми буду што квалитетнији и прилагођени стварним потребама и дечијим могућностима.

Где год је требало нешто покренути, основати, покренути, подржати и одржати, Слободан Ж. Марковић је био ту. С подједнаким умећем и страшћу водио је многе установе, акције и манифестације. Био је више година секретар и председник Друштва за српскохрватски језик и књижевност Србије и Савеза славистичких друштава Југославије. Ангажовао се и као секретар Одбора за обележавање 100-годишњице смрти Вука Стефановића Караџића, секретар Извршног одбора Југословенског одбора за обележавање 200-годишњице рођења Вука Стефановића Караџића, члан Просветног савета Србије, члан Председништва Међународног комитета слависта, био је председник Југословенског комитета и потпредседник Међународног комитета МАИРАСКА, Унескове асоцијације радника на проучавање и ширење словенских култура, стални научни

саветник (експерт) УНЕСКО-а за књижевност за децу и словенске књижевности. Један је од оснивача и дугогодишњи директор Међународног славистичког центра Србије у Београду и председник Културно-просветне заједнице Србије, а биран је и за народног посланика у Скупштини СР Србије. Професор Марковић је годинама био главни и одговорни уредник часописа Књижевност и језик, вишегодишњи главни уредник часописа Детињство и члан редакције часописа Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор....

Био је један од оснивача и члан Извршног одбора Вукове задужбине, један од оснивача и десетогодишњи председник Управног одбора Задужбине Десанка Максимовић и вишегодишњи председник Управног одбора Змајевих дечијих игара у Новом Саду. Остварио је изузетан допринос у раду Задужбине Десанка Максимовић. Са тимом стручњака приредио је целокупна дела Десанке Максимовић у критичком издању по највишим научним стандардима, Тиме је верификовано њено стваралаштво, а уједно је дат допринос систематској бризи друштва за приређивање целокупних дела стваралаца који су задужили српску културу.

Добитник је више награда и признања, домаћих и страних. Носилац је Вукове награде (1975), Медаље Хумболтовог универзитета, медаље Ханс Кристијан Андерсон, Искре културе, Награде Змајевих дечијих игара (1987), Повеље општине Мионица итд. Имао је и више одликовања међу којима немачки орден Велики крст за заслуге I реда који му је доделио председник СР Немачке, југословенски Орден заслуга за народ са златном звездом (1988) и друга.

Пуне 53 године био је у срећном браку са Вером, рођ. Репић, професорком српског језика и књижевности из Вршца, рођеном у учитељској породици, која је преминула 2006. године. Имали су сина Мирка, такође професора – филолога, који ради у Библиотеци града Београда али се бави и разноврсним књижевним радом. Од Мирка има и два унука који су били његови велики миљеници.

Није лако наћи човека који је толико волео свој завичај попут професора др Слободана Ж. Марковића. Кома је год требало помоћи он је увек био на услузи, а поготову на плану остваривања контаката са другим културним институцијама, фондацијама и значајним ствараоцима и другим познатим појединцима, што им је олакшавало долазак до донатора, програмских новина и вредних културних остварења. Посебно ако је било неких проблема он је био ту да својим знањем, искуством, смиренешћу и ауторитетом помогне.

Ниједна значајнија манифестација у Колубарском округу, нарочито културна и просветна није могла проћи без његовог присуства и учешћа. Под својим завичајем подразумевао је све општине Колубарског округа

али за три био је посебно везан: Мионицу, где је рођен и прве књиге учио; Ваљево где је учио гимназију и Лбиг, где је на обронцима Рудника давно саградио кућу за одмор и проводио највећи део слободног времена.

Посебно се ангажовао у матичној општини Мионица око припреме и реализације привредно-туристичке организације Мишићеви дани. Радо је обилазио школе у том крају, разговарао са ђацима и просветним радницима, поклањао им књиге итд. Велике су његове заслуге и за издавање листа Мионички запис, чије неко време био и председник Издавачког савета. Преко 2.500 књига из своје породичне библиотеке предао је Народној библиотеци у Мионици.

И у Ваљеву је био радо виђен гост и учесник многих предавања, промоција, књижевних вечери и сличних манифестација. Један је од најзаслужнијих за утемељење издавачке делатности Графичког предузећа Милић Ракић, па је и био председник Издавачког савета тог вредног колектива. У његовом издању објављено је и неколико његових веома запажених књижевних дела.

Учествовао је на научном скупу посвећеном стогодишњици рођења Драгојлу Дудићу (Клинци, Ваљево 1887 – Дријетањ, Ужице, 1941), напредном земљораднику, угледном домаћину, револуционару, „писцу за плугом“, учеснику четири рата, народном хероју Југославије и првом председнику Главног народноослободилачког одбора Србије (прве партизанске владе у Ужицу). За ту прилику спремио је реферат Особине и књижевна вредност „Дневника“ Драгојла Дудића, који је потом објављен у 24. броју нашег Гласника. За њега нас везује и његова импресивна животна и радна биографија, изузетна породична библиотека и надамо се сачувани разни списи.

Кад је 1995. године обновљен рад Удружења Ваљеваца у Београду професор др Марковић не само да је био међу обновитељима већ и један од главних ослонаца. Доста се залагао да се око Удружења окупи што више вредних, честитих и угледних људи, а посебно младих у чему се није успевало из више разлога. Као такав најпре биран је за првог председника Председништва Удружења а потом потпредседник и председник његове Скупштине. Неуморно је учествовао у скоро свим његовим активностима све до смрти. Један је од иницијатора и главних и одговорних уредника Ваљевског алманаха, публикације коју је припремало и издавало наше завичајно удружење. Био је и међу иницијаторима, оснивачима и члановима Управног одбора Фондације Војвода Живојин Р. Мишић, коју су заједно основали Скупштина општине Мионица, Удружење Ваљеваца у Београду и Производно услужно предузеће Врујци из Горње Топлице, а које је реализовало неколико успешних подухвата.

Професор др Слободан Ж. Марковић био је и велики љубитељ књига па их је скупљао цео живот. Имао је око 17.000 књига, међу којима доминира најбоља и најпотпунија библиотека књижевности за децу. Поред белетристике има и доста књига на страним језицима, затим комплетних едиција и сабраних дела домаћих и страних писаца, па и стручне литературе. Са сином се договорио да део тих књига задрже за себе, посебно оне са посветом, а да бар половину поклоне завичајним библиотекама.

Пре неколико година Градској библиотеци у Љигу поклонио је збирку од око 5.000 наслова књига. Тим поводом локална самоуправа је у центру ове варошице у Дому културе у изградњи обезбедила, уредила и опремила простор за најмлађе читаоце и оне који желе да се баве научним радом. Тим поводом у Љигу је свечано отворена дечја библиотека, која носи име проф др Слободан Ж. Марковић. На пригодној свечаности, уприличеној поводом почетка њеног рада учествовао је и популарни књижевник Добрица Ерић који је изразио задовољство што је у тој варошици заживео један такав кутак.

Још за живота одлучио је да његов научни фонд, његова научна библиотека оде у Ваљево. У питању је фонд од 1.200 до 1.400 монографских јединица, од којих су од 800 до 950 књиге које се баве лингвистиком, теоријом књижевности: То је по пуно чему јединствена библиотека славистичке науке код нас која ће се наћи у Матичној библиотеци Љубомир Ненадовић у Ваљеву. На тај начин Ваљево је добило јединствен фонд који у целој земљи може да се нађе евентуално у Београду, а који је потребан како за прве кораке, тако и за изучавање књижевности, историје књижевности и славистике као науке уопште. Тај славистички фонд има добар број књига на немачком језику. У разговор за дневни лист Политика, 16 јуна 2007. године, цењени професор Марковић је најавио да ће Матичној библиотеци у Ваљеву поклонити и рукописе 180 докторских дисертација и магистарских радова својих студената

Породица професора Марковића одлучила је да ваљевској библиотеци поклони и фонд свих књига и научних радова које је он написао. На тај начин ће бити обogaћена завичајност Ваљева у правцу о коме се до сада много причало. Врхунац те приче ће бити први Међународни славистички конгрес који ће се одржати у Србији, а за који се он залагао последњих осам година. Намера је да се тај завичајни фонд који је значајан за изучавање ових области формира до почетка тог конгреса и који ће допринети да се Ваљево на неки начин позиционира на мапи научних центара и то у часу када је мало ко очекивао.

Поред 2.500 књига које проф. Марковић већ предао Народној библиотеци Милован Глишић у Мионици, он је планирао а његови потомци

поклонити део књига из своје породичне библиотеке завичајним библиотекама у Убу, Лајковцу и Осечини, које припадају Колубарском округу.

Овај вредни, скромни, честити и изван себе добри човек из Мионице, како су га неки новинари оловљавали, много је радио и урадио али је увек наглашавао да је то постигао захваљујући добрим људима. Доста је путовао, свашта доживео, упознао разна чуда и свакојаке људе али чуда која је доживео у својој 12 години никад није могао да заборави. Приликом одласка са оцем у Ваљево да би се уписао у овдашњу гимназију најпре је Дивцима први пут видео воз коме није могао да се начуди. Још веће усхићење доживео је кад се нашао пред прелепом зградом Ваљевске гимназије. Целог живота сећао се да је као ученик те школе 22. маја 1942. године морао присуствовао вешању народног хероја Стевана Филиповића у центру вароши. Запамтио је и Стеванове речи изговорене окупљеном народу док је стајао испод вешала: Шта је живот видећете ускоро, а слобода је оно за шта се вреди борити.

Милорад Радојчић